

Registrator
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över delbetänkande, På jakt efter den goda affären SOU 2011:73

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Famna har av regeringen inbjudits att yttra sig över rubricerad utredning, och lämnar följande synpunkter och kommentarer:

Famna är branschorganisation för idéburen vård och social omsorg. Famna har ett 45-tal medlemsorganisationer över hela landet med en sammantagen omsättning på runt 3,4 mdr kronor och närmare 5 000 anställda. Runt 90 % av medlemmarnas omsättning utgörs av ersättning för vård och omsorgstjänster med kommuner och landsting som beställare, tjänster som till allra största del föregåtts av upphandlingar enligt LOU eller LOV.

Famnas medlemsorganisationer är alla idéburna, non profit verksamheter inom hälso- och sjukvård och social omsorg. Med detta som gemensam nämnare är skillnaderna i övrigt stora mellan organisationerna. Olika värdegrunder, olika storlek, olika ekonomiska förutsättningar för att bara nämna några. I de tillväxtrapporter som tagits fram vilka baseras på enkätsvar från medlemsorganisationerna och deras årsredovisningar, kan vi konstatera att en majoritet vill verka för tillväxt och planerar för expansion både inom befintliga och nya verksamhetsområden. Enkätsvaren visar också att för att uppnå en önskad tillväxt är det nödvändigt att det skapas stabila och förutsägbara villkor som också bejakar de speciella förutsättningar som den idéburna organisationen har. Famnas medlemmar ser enligt tillväxtenkäten upphandlingar som det största hindret för tillväxt, tätt följt av bristande ekonomiska förutsättningar. Samtidigt ställer vi oss bakom tanken om den ”goda affären”. Alla mår bra av den ”goda affären” även idéburna organisationer. För Famnas medlemmar är det viktigt att brukarens perspektiv också ingår i begreppet. Den goda affären måste också innebära bästa lösningen för de brukare, patienter, klienter vården och omsorgen är till för. För att uppnå detta krävs ett regelverk som ger möjlighet till flexibilitet och innovativa lösningar.

För att rätt förstå och kunna följa utveckling av idéburen vård och social omsorg är det också viktigt med tillgänglig statistik som fångar den idéburna sektorn. Med detta som bakgrund välkomnar vi denna utredning och ser

positivt på den genomlysning som görs. Famna vill i sitt yttrande kommentera några av de områden som utredningen omfattar vilka särskilt berör idéburen vård och social omsorg.

Famnas medlemmar är alla idéburna företagare. Inom EU finns starkt fokus på idéburet företagande, eller socialt företagande vilket är den mest vedertagna benämningen inom EU. Detta är en viktig del av EU 2020-strategin vars syfte är att stärka tillväxten, sysselsättningen, konkurrenskraften och samtidigt skapa ett samhälle som är öppet för alla. Att få till stånd ett regelverk som stimulerar till tillväxt av idéburet företagande är därför angeläget och helt i enlighet med EU:s ambitioner.

Famnas råd för idéburet företagande har varit delaktiga i framtagandet av detta remissvar. Rådet består av verksamhetschefer från Famnas medlemsorganisationer samt representation från Famnas styrelse och kansli. Alla Famnas medlemsorganisationer har också haft möjlighet att delge sina åsikter om utredningen i vårt nätbaserade forum för idéburet företagande. Famna har också följt utredningen genom medverkan i en referensgrupp.

SYNPUNKTER OCH KOMMENTARER

KAPITEL 4

Beloppsgränser för direktupphandling

Inom idéburen vård och omsorg används direktupphandling i olika omfattning. Klart är ändå att för många är det ett viktigt verktyg. Många av Famnas medlemmar är små eller medelstora företag vilka har behov av flera olika modeller för avtal och kontrakt. Ramavtalen ger inte tillräcklig säkerhet. De tjänster som produceras kan också vara profilerade och riktade till en mindre grupp brukare. I detta sammanhang är det viktigt att instrumentet direktupphandling finns. Vi förordar därför en höjd beloppsgräns för direktupphandling. En åtgärd som kan leda till en stabilare utveckling för små och medelstora aktörer inom idéburen vård och omsorg.

Ramavtal

Enligt Famnas medlemmar är det största problemet med ramavtal alla de ramavtal där det inte köps något. Den upphandlingsprocess som föregår tecknandet av ett ramavtal innebär ett stort administrativt arbete. Ramavtalet kräver också att leverantören ska stå redo med resurser i det fall avrop sker. Detta kan för vår sektor vara dubbelt svårt eftersom man har ett begränsat antal köpare. Att ramavtalen har korta avtalstider gör dessutom att osäkerheten blir stor. Ramavtal i sin befintliga form med avrop och rangordning är i de flesta fall inte en bra lösning för vård och omsorg. Inom vissa områden behövs en motiverad brukare för att få bästa möjliga resultat. För att uppnå detta är det viktigt att ha inflytande i vilken vårdform man hänvisas till. Ramavtal med

rangordning tar inte hänsyn till dessa faktorer. När det gäller ramavtal inom vård och omsorg föreslår Famna att i det fall inte brukaren har valfrihet, ska det finnas möjlighet för beställaren eller den behöriga beslutsfattaren att utifrån bedömning av brukarens behov välja insats, även om det inte strikt följer rangordningen i ramavtalet. Bedömda behov ska vara överordnat leverantörens rätt till tilldelning.

När det gäller begreppet ekonomiskt mest fördelaktiga pris vill vi se större fokus på andra parametrar än kronor och ören. God kvalitet och goda resultat ger långsiktigt ett bättre ekonomiskt utfall. Vi vill se en större dialog mellan beställare och utförare inför upphandlingsprocesser. I samverkan tror vi att en bättre affär kan uppnås för alla parter.

Uppföljning och kvalitet

Famna anser att detta är ett mycket angeläget område. Dagens upphandlingar och olika avtal skulle se annorlunda ut om beställarna verkligen lade mer tid för att hitta uppföljningsbara kriterier och kontinuerligt följde upp avtalen. Om lägsta pris används i en upphandling så måste stor kraft läggas på att följa upp kvaliteten. Utredningens slutsats att uppföljning är en förutsättning för den goda affären håller vi helt med om.

Att hitta relevanta kriterier som också är uppföljningsbara är svårt men inte omöjligt. Inför en upphandlingsprocess borde detta arbete i större utsträckning än vad som sker idag, göras i dialog med olika utförare. För idéburen vård och omsorg finns idag sällan möjlighet att i anbudssvaret kunna presentera verksamhetens kvalitet så att den också speglar det som är specifikt. Det borde i varje anbudssvar vara möjligt att kunna presentera sitt kvalitetssystem eller det kvalitetsarbete som görs och även bedömas utifrån det och inte bara utifrån de i förväg uppställda kriterierna.

Famna stödjer förslaget med mer upphandlingsstödjande verksamheter i frågor om uppföljningsåtgärder.

Inom vård och omsorg är det viktigt att de som ansvarar för upphandlingsprocessen har ett nära samarbete med referensgrupper med vårdanknytning. Dessa grupper måste vara aktiva både i framtagandet av anbudsunderlag och i utvärdering av inkomna anbud. Många olyckliga upphandlingar skulle inte ha kommit till stånd om fler aktiva inom vården hade ett större inflytande i upphandlingsprocesserna.

Valfrihet inom LOU

Famna anser att LOV, med ackreditering eller annat system för godkännande av utförare, är en bättre lösning för vård och omsorg än LOU. Inom LOV ges utförare långsiktiga och mer likvärdiga villkor. Förutsättningar för stora respektive små företag kan fortfarande skilja och möjligheten att bedriva vård

och få inträde på marknaden kan variera. Ersättningssystemens nivå och utformning är avgörande för idéburna företags möjligheter att både träda in på marknaden och att växa och utvecklas, men grundtanken att brukaren väljer vem han/hon vill använda sig av och att alla utförare får samma ersättning är bra. Inom LOV bedömer vi också att det finns större utrymme för organisationer att arbeta med innovativa metoder och modeller.

Valfrihet inom LOU är en medelväg mellan LOU och LOV. Enligt skrivningen tidigare om ramavtal så ser vi behovet av ett ökat inflytande för brukaren. Det borde vara möjligt för den enskilde att kunna få avropa från ramavtalen. Samtidigt är priskonkurrensen inom LOU ett bekymmer för idéburna företag på samma sätt som det är för andra små eller medelstora företag. Ekonomiskt mest fördelaktiga pris måste ännu mer innehålla, kvalitet, resultat och andra för samhället positiva effekter.

Famna ställer sig bakom utredningens förslag att utreda denna fråga vidare.

KAPITEL 5

Famna menar att upphandling måste kunna användas som politiskt styrmedel för nå samhälleliga mål. Miljöhänsyn, etiska hänsyn och sociala hänsyn måste kunna ställas för att på så sätt styra utvecklingen. Vi menar att upphandlingen också bör kunna vara ett verktyg för att nå större medverkan av små och medelstora företag och för att stimulera innovation. Att få större mångfald av aktörer inom vård och omsorg och större inslag av non-profitverksamheter är ett viktigt mål för många kommuner och landsting. Famna menar att det också borde finnas möjligheter att genom utformningen av upphandlingen möjliggöra för fler idéburna, non-profitaktörer att medverka. Famna föreslår att utredningen i sitt fortsatta arbete undersöker konsekvenserna av om dessa olika samhällspolitiska hänsyn inte bara bör tas utan ska tas, om upphandlingens art motiverar detta.

Famnas medlemmar är alla idéburna, non-profitutförare av vård och omsorg. Verksamhetsidé är att i första hand styra mot sociala mål och inte affärsmässiga. Överskott i verksamheterna återinvesteras i välfärden genom att de återförs till verksamheterna för att möjliggöra tillväxt och utveckling. Socialt ansvarsfull upphandling – som inbegriper sysselsättningsmöjligheter, anständiga anställningskrav sociala rättigheter, integration och lika möjligheter är det som idag förordas. Famna menar att socialt ansvarsfull upphandling även borde kunna utformas med syfte att anlita verksamheter vars överskott återinvesteras i välfärden.

Upphandling eller bidragsgivning

Var går gränsen för vad som ska/måste upphandlas och när kan bidrag ges för ett uppdrag. Detta är en för flera av Famnas medlemmar angelägen fråga.

Famna välkomnar att utredningen tagit tag i denna fråga och ställer sig bakom utredningens förslag att fortsätta utreda frågan med syfte att skapa klarhet .

Famna anser att det bör finnas alternativ till LOU och LOV för att kunna skapa den bästa lösningen för såväl brukare som utförare. Det måste finnas utrymme för att våga prova nya innovativa samarbetsformer.

Famna ställer sig bakom tanken att kommuner och landsting bildar partnerskap med idéburna företag för att på så sätt öka mångfalden av alternativa utförande.

Famna föreslår också att kommuner och landsting utreder möjligheten att utan föregående upphandling, under begränsad tid, ge specificerade uppdrag till idéburna företag vars verksamhet har samhällliga mål.

Tilldelade kontrakt, reserverade kontrakt

Famna ställer sig bakom förslagen om att reserverade kontrakt bör kunna genomföras inom ramen för LOU. I sammanhanget är det viktigt att funktionshinder inte enbart handlar om fysiska funktionshinder utan även socialmedicinska funktionshinder, exempelvis missbruk, kriminalitet ibland kombinerat med neuropsykiatrisk såsom ADHD, Asperger m.m.

Famna menar att detta inte ska begränsas till enbart Samhall. Syftet med förslaget är ju att skapa möjligheter för personer med funktionshinder att komma in på eller återvända till arbetsmarknaden. Detta uppdrag utförs idag av ett stort antal aktörer inom idéburen sektor. Sociala företag enligt EU-kommissionens definition borde här vara självklara aktörer vilka skulle kunna tilldelas dessa reserverade kontrakt.

KAPITEL 6 Statistik

Famna får ofta frågan om hur stor omfattning idéburen vård och omsorg har. I dagsläget kan inte denna fråga besvaras. Utifrån de senaste årens fokus på ökad mångfald av aktörer inom vård och omsorg och önskan om ökad andel non-profit eller idéburna aktörers produktion av välfärdstjänster är detta mycket olyckligt. Bristerna är problematiska då det försvårar uppföljning, utvärdering och forskning. Famna menar att bristen av statistik inom detta område är ett hinder för utveckling och tillväxt inom idéburen vård och omsorg. För att kunna följa utvecklingen och se om genomförda insatser för tillväxt har någon verkan, måste idéburen vård och omsorg kunna särskiljas från andra privata utförare. Även i ett internationellt perspektiv är det viktigt att kunna se och jämföra idéburen verksamhet i förhållande till annan privat verksamhet.

Med detta som utgångspunkt förordar vi inte särskilt något av de tre alternativen som utredningen presenterar. Viktigast för oss är att idéburen, non-profit vård och omsorg särskiljs i statistiken. Detta gäller både LOU och LOV.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lotta Säfström'.

Lotta Säfström
Ordförande

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Lars Pettersson'.

Lars Pettersson
Generalsekreterare